

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dergisi
Erzincan Law Review

Cilt/Vol: 29 Sayı/No: 2 Aralık/December 2025

**Yapay Zekâ Programları Yolu ile Arabuluculuğun
Mümkün Olup Olmayacağına Değerlendirilmesi**

An Assessment of the Feasibility of Mediation Through Artificial Intelligence Programs

  Dr. Özlem BORA*

 10.60002/ebyuhfd.1664878

ÖZ

Yapay zekâ, bilgisayarların insan gibi düşünme, karar verme ve öğrenme yetenekleri kazanmasını sağlayan ileri bir teknolojidir. Hiç kuşkusuz her alanda olduğu gibi hukuk sistemleri için de önemli bir dönüm noktasıdır. Yapay zekâ teknolojileri günümüzde öylesine sonsuz ve bilinmez bir kavramdır ki öğretilde “sonu gözükmeyen bir galaksiye” benzetilmiştir. Toplumun bir kısmı birçok mesleğin yok olmasına neden olacağı varsayımıyla yapay zekâyı bir tehdit olarak algılamak, bir kısmı da mesleklerin yeniden tanımının yapılmasına kadar etkili olacak faydalı bir oyun kurucu olarak görmektedir. Çalışmamızda her iki bakış açısını da bir kenara bırakarak, yapay zekânın özellikle arabuluculuk özelinde entegrasyonu üzerinde durulacak ve ayrıca hibrit bir model önerisinde bulunulacaktır.

* Avukat, Ankara Barosu.

Makale Bilgisi/Article Info: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received: 24.03.2025 | **Kabul/Accepted:** 21.07.2025.

Bu makale, intihal programında taranmış ve iki (kör) hakem incelemesinden geçmiştir. This article was submitted in a plagiarism program and reviewed by two (blind) referees.

Atıf/Cite as: Özlem Bora, “Yapay Zekâ Programları Yolu ile Arabuluculuğun Mümkün Olup Olmayacağına Değerlendirilmesi”, EBYÜ-HFD, C. 29, S. 2, Aralık 2025, (1329-1349).

Bu makale **Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası** lisansı ile lisanslanmıştır.

Teknolojik araç kullanımı açısından 2020 yılından önce arabulucuların faaliyetleri oldukça sınırlıydı. 2020 yılından itibaren ise iki önemli gelişme arabuluculuğu derinden etkilemiş olup bu gelişmeler COVID-19 salgını ve yapay zekâ teknolojisindeki ilerlemeler olarak özetlenebilir.

Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), yargı sürecinin bilişim teknolojileri ile desteklenmesinde önemli bir rol oynamakla birlikte, yargılamalarda kullanılan yapay zekâ destekli bir program olarak kabul edilemez. T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı iş birliği ile hazırlanan 2021-2025 yıllarına ait Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi, 2021/18 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi'yle yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İlgili Genelge'de sürdürülebilir kalkınma için yapay zekâ teknolojilerinden yararlanmanın elzem olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda yapılacak çalışmaların uzun soluklu olarak planlandığı değerlendirilmektedir. Çalışmamızda gelecekteki arabuluculuk uygulamalarında yapay zekâ teknolojileri sayesinde nasıl bir evrim yaşanacağı konusunda akademik bir öngörü oluşturulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arabuluculuk, Müzakere, Yapay Zekâ, E-Arabulucu, Hukuk Otomasyonu.

ABSTRACT

Artificial intelligence is an advanced technology that enables computers to acquire human-like capabilities of reasoning, decision-making, and learning. Undoubtedly, it constitutes a major turning point for legal systems, just as it does for many other domains. Today, artificial intelligence technologies are regarded as such vast and unpredictable concept that legal scholarship has likened them to “a galaxy with no end in sight.”

While some segments of society perceive artificial intelligence as a threat — on the assumption that it may render many professions obsolete— others regard it as a transformative force that will drive the redefinition of professional roles. Setting aside both perspectives, this study focuses on the integration of artificial intelligence, specifically in the context of mediation, and proposes a hybrid model.

Prior to 2020, the use of technological tools by mediators was rather limited. However, two major developments since 2020 have significantly impacted the practice of mediation: the COVID-19 pandemic and advancements in artificial intelligence technologies.

Although the National Judiciary Informatics System (UYAP) plays a crucial role in supporting judicial processes through information technologies, it cannot be regarded as an artificial intelligence-based system used in adjudication. The National Artificial Intelligence Strategy for the years 2021–2025, prepared in cooperation with the Digital Transformation Office of the Presidency of the Republic of Türkiye and the Ministry of Industry and Technology, entered into force

upon its publication through Presidential Circular No. 2021/18. The Circular emphasises the necessity of leveraging artificial intelligence technologies to ensure sustainable development and indicates that related initiatives are planned as long-term undertakings. In this study, an academic projection is offered as to how mediation practices may evolve in the future through the use of artificial intelligence technologies.

Keywords: Mediation, Negotiation, Artificial Intelligence, E-Mediator, Legal Automation.

GİRİŞ

Endüstri 4.0 terimi ile tanımlanan paradigma, endüstri ve bilişim teknolojisini verimli şekilde bir araya getirmeyi hedefleyen bir strateji planıdır¹. Dünya ülkeleri arasında yeni savaş modeli, teknoloji savaşı halini almış olup, çeşitli ülkelerin yapay zekâ platformları ile bu rekabet giderek kızışmaktadır. Makine öğrenimi ve derin öğrenme araçları, doğal dil işleme (*Natural Language Processing-NLP*) araçları, veri analizi ve işleme araçları, yapay zekâ asistanları ile *Chatbot*²'lar hayatın farklı alanlarında tartışılmaya ve çeşitli roller üstlenmeye başlamıştır. Örneğin hukuk alanında kullanılan yapay zekâ tabanlı programlara örnek olarak *ROSS Intelligence* gibi araştırma platformları ile *DoNotPay* gibi yardım uygulamaları ve sözleşme inceleme sistemleri verilebilir³.

Küreselleşme ve serbestleştirme, devletlerin yönetsel faaliyetlerinin ve kamuya verilen hizmetlerin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi sürecini inşa eden iki temel kavramdır⁴. Devletlerin en önemli görevlerinden biri, yargılamayı etkin kılarak adalete erişimi kolaylaştırmaktır. Zira devlet, toplumsal ve hukuki barışın korunması görevini de üstlenmiştir⁵. Adalete erişim hakkı, yargılamada hem esas yönden yani maddi hakkın

-
- 1 Zafer **Zeytin/Eray Gençay**, “Hukuk ve Yapay Zekâ: E-Kişî, Mali Sorumluluk ve Bir Hukuk Uygulaması”, Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 2019, s. 41-42.
 - 2 “*Chatbotlar, kullanıcıların dijital ortamda mesajlaşma yoluyla bir insan ile yazışır gibi iletişim kurdukları ve bir konuda bilgi alma, işlem yapma gibi çeşitli amaçlarla kullandıkları sohbet robotları*” olarak tanımlanabilir. Bkz. <https://www.cbota.ai/tr-blog/chatbot-konusuna-genel-bir-bakis/>, E.T. 22.04.2025.
 - 3 Nicole **Yamane**, “Artificial Intelligence in the Legal Field and the Indispensable Human Element Legal Ethics Demands”, The Georgetown Journal of Legal Ethics, Vol. 33, Issue 3, Summer 2020, s. 889.
 - 4 Sündüz Nehir **Kovar**, Türkiye’de Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin (SEGBİS) Hukuksal Yargılama Sürecine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi SBE, 2019, s. 48.
 - 5 Hakan **Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes**, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 9. Baskı, Oniki Levha, İstanbul 2021, s. 2.

elde edilmesi yönünden, hem de usul yönünden yani yargılama öncesi ve sonrasındaki süreçte kurallara uyulmasını içeren vicdani ve hukuki yönü olan geniş bir kavramı ifade eder⁶. Adil yargılanma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesiyle güvence altına alınmıştır. Sonuç olarak, hukuk barışını sağlamak adil yargılanma hakkını temin eden kurallar bütünü ile mümkündür⁷.

Başta avukatlar olmak üzere yargılamada rol oynayan hukuk profesyonellerinin hız ve verimliliğini artıran unsurların başında teknoloji gelmektedir⁸. T.C. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), yargı sürecinin bilişim teknolojileri ile desteklenmesinde önemli bir rol oynamakla birlikte, yargılamaalarda kullanılan yapay zekâ destekli bir program olarak kabul edilemez⁹.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı iş birliği ile hazırlanan, 2021-2025 yıllarına ait Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi, 2021/18 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi'yle 20 Ağustos 2021 tarihli ve 31574 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁰. İlgili Genelge'de sürdürülebilir büyüme ve kalkınma için yapay zekâ teknolojilerinden yararlanmanın elzem olduğu belirtilmiştir. Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (2024-2025) Eylem Planı in-

-
- 6 A. İpek Sarıöz **Büyükalp**, AİHM Kararları ve Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri, Oniki Levha, İstanbul 2018, s. 89; Hukuk devleti, yönetilenlere hukuk güvenliği sağlayan bir düzendir. Bkz. Şeref **Gözübüyük**, Anayasa Hukuku, 19. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2013, s. 167; Hak arama özgürlüğü diğer tüm temel hak ve özgürlüklerin güvencesidir. Bkz. Kemal **Gözler**, İnsan Hakları Hukuku, 2. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa 2018, s. 466; Hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı vazgeçilmez hukuk güvenceleri arasındadır. Bkz. Mustafa **Erdoğan**, Anayasa ve Özgürlük, Yetkin Yayınları, Ankara 2002, s. 21; Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal devlet ilkesi, adalete erişim hakkını da içermektedir. Bkz. Mustafa **Özbek**, "Sosyal Devletin Gereği: Adalete Erişim", Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, S. 4, 2006, s. 925.
 - 7 Ramazan **Arsalan ve diğerleri**, Medeni Usul Hukuku, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2023, s. 49.
 - 8 Sedat **Ayaz**, "Yapay Zekânın Hukuk Alanındaki Uygulamaları ve Hukuk Alanında Kullanılmasının Olası Sonuçları", Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 1, 2025, s. 89.
 - 9 <https://hukukvebilisim.org/yapay-zekanan-hukuk-sistemi-ve-avukatlik-meslegi-uzerindeki-etkileri/>, kn. 1.2., E.T. 23.03.2025.
 - 10 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/08/20210820-22.pdf>, E.T. 16.03.2025; Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (2024-2025) Eylem Planı için bkz. <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/UlusalYapayZekaStratejisi2024-2025EylemPlani.pdf>, E.T. 16.03.2025.

celendiğinde çalışmaların uzun soluklu olarak planlandığı değerlendirilmektedir.

I. GENEL OLARAK YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİSİ

Yapay zekânın geçmişinin *René Descartes*'ın bu doğrultudaki sorgulamalarıyla 1500-1600'lı yıllara kadar uzandığı ileri sürülmektedir¹¹. Yapay zekânın öncülerinden biri Amerikalı bir bilgisayar bilimcisi olan John McCarthy olup, ilgili alandaki çalışmalar 1956 yılından itibaren gelişim göstermiştir¹². 1970'li yıllarda bir kısım yapay zekâ lideri, yapay zekâ araçlarının çok kısa bir sürede günlük hayatımıza entegre olacağını öngörmüş ise de, bu tahmin o yıllarda sadece bilimkurgu dünyasında var olabilmıştır¹³. Ancak son yıllarda yapay zekâ dünyasında gelişim son derece hızlanmış ve hatta bu alanda rekabetçi bir ortam da oluşmuştur. 2009 yılında yazılan bir makalede robotların en çok etkileyeceği alan olarak sağlık ve eğitim sektörü öngörüsünde bulunulmuştur¹⁴. Günümüzde yapay zekâ tabanlı teknolojilerin hayatımızın neredeyse her alanında etkili olma potansiyelini taşıdığını tespit etmek yanlış olmayacaktır. Yapay zekâ halen günümüzde öylesine sonsuz ve bilinmez bir kavramdır ki öğretilerde “sonu gözükmeyen bir galaksiye” benzetilmiştir¹⁵.

Yapay zekâ, bilgisayarların insan gibi düşünme, karar verme ve öğrenme yetenekleri kazanmasını sağlayan ileri bir teknolojidir¹⁶. Yapay zekâ, insan zekâsına benzer bir şekilde çalışabilen, aldığı vakıaları nitelendirebilen, karar verebilen ve uygulayabilen robotik bir sistemdir¹⁷. Başka bir ifade ile yapay zekâ teknolojisi; konuşma, görsel algılama, farklı dilleri tercüme etme ve karar verme gibi insan zekâsı gerektiren görevleri yerine getirebilen bilgisayar sistemleridir¹⁸. Bilgisayar bilimiyle bağlantılı alanlardan bir *veri bilimi* olup, girdi niteliğindeki verinin ve çıktı olarak

-
- 11 Cavit **Yantaç**/ Mete Özgür **Falcioglu**, “Yapay Zekâ, İnsan ve Hukuk”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 11, 2020, s. 33.
 - 12 Anar **Mirzayev**, Medeni Yargılamada E-Duruşma, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE, 2023, s. 5; **Yantaç/Falcioglu**, s. 36.
 - 13 Charles **Rich**/ Candace **L. Sidner**, “Robots and Avatars as Hosts, Advisors, Companions, and Jesters”, AI Magazine, Spring 2009, s. 29.
 - 14 **Rich/Sidner**, s. 39.
 - 15 **Mirzayev**, s. 6.
 - 16 <https://hukukvebilisim.org/yapay-zekanin-hukuk-sistemi-ve-avukatlik-meslegi-uzerindeki-etkileri/>, E.T. 23.03.2025.
 - 17 **Zeytin/Gençay**, s. 42.
 - 18 Zafira **Hudani**, “The Benefits and Challenges to Having Artificial Intelligence in Alternative Dispute Resolution”, Dispute Resolution Journal, Vol. 78, No. 2, July-August 2024, s. 206.

oluşan verinin saklanması, yönetimi ve verinin bilgiye ulaşımı ile ilgili bilimsel yöntem ve araçlarla ilgilenir¹⁹. Yapay zekâ, veri biliminin bir alt kolu olarak da değerlendirilebilir²⁰.

Yapay zekâ teknolojisi, belli bir sorunun çözümünde izlenecek olan yoldur yani bir algoritmadır²¹. Öyle ki gerçek dünya unsurlarını dijital platforma taşıyan yazılımsal olasılıklardan oluşur²². Yapay zekâ teknolojisi içerdiği özelliklere göre genel olarak üç bölüme ayrılabilir²³; Yapay Genel Zekâ Modeli (*Artificial General Intelligence-AGI*), Dar Yapay Zekâ Modeli (*Artificial Narrow Intelligence-ANI*) ve Süper Yapay Zekâ Modeli (*Artificial Super Intelligence-ASI*). Günümüzde etkileşimde olduğumuz yapay zekâ, dar yapay zekâ modeli olarak adlandırılan ve nispeten sınırlı olan *ANI* sistemidir²⁴.

Yapay zekâ teknolojisinin çalışma prensibi genel olarak veri öncelikli bir yaklaşımdır²⁵. İlk planda bir veri seti toplanarak, ilgili veriler yapay zekâ algoritmaları ile işlenir²⁶. Algoritmalar, bu verileri analiz ederek model oluşturur ve sonuçları üretir²⁷.

II. YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİLERİ YÖNÜNDEN ARABULUCULUK SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Arabuluculuk Sürecinin Teknolojik Evrimi

Yapay zekâ ve hukuk uygulamaları ilk kez yaklaşık 60 yıl önce bir disiplin olarak geliştirilmiş olmasına rağmen, pratik hayattaki gelişimi yavaş olmuştur²⁸. Konuya arabuluculuk özelinden baktığımızda ise 2020 yı-

19 Yantaç/Falcıoğlu, s. 36.

20 Yantaç/Falcıoğlu, s. 36.

21 Mirzayev, s. 4.

22 Mirzayev, s. 4.

23 Ahmet Efe, “Yapay Zekâ Uygulamalarının Hukuk Sistemi ve Adli Süreçler Üzerindeki Beklenen Etkileri Üzerinde Bir Değerlendirme”, *Noterler Birliği Hukuk Dergisi*, C. 8, S. 2, 2021, s. 133.

24 Efe, “Yapay Zekâ Uygulamaları”, s. 134.

25 <https://hukukvebilisim.org/yapay-zekanin-hukuk-sistemi-ve-avukatlik-meslegi-uzerindeki-etkileri/>, E.T. 23.03.2025.

26 <https://hukukvebilisim.org/yapay-zekanin-hukuk-sistemi-ve-avukatlik-meslegi-uzerindeki-etkileri/>, E.T. 23.03.2025.

27 <https://hukukvebilisim.org/yapay-zekanin-hukuk-sistemi-ve-avukatlik-meslegi-uzerindeki-etkileri/>, E.T. 23.03.2025.

28 John Zeleznikow, “Law, Governance, and Artificial Intelligence – the Case of Intel-

lından önce arabulucuların faaliyetlerinin teknolojik araç kullanımı açısından oldukça sınırlı olduğunu değerlendirmek mümkündür. Arabulucular standart internet ve akıllı telefonlar aracılığıyla *Google*, *Bing* veya *Microsoft Office* gibi araçlarla hizmet verebilmekteydi²⁹. 2020 yılından itibaren ise iki önemli gelişme arabuluculuğu derinden etkilemiş olup, bu gelişmeler COVID-19 salgını ve yapay zekâ teknolojisindeki ilerlemeler olarak özetlenebilir³⁰. Hukuk sistemleri son yıllarda teknolojik araçları farklı düzeylerde bünyesine katarken, COVID-19 dijital dönüşümü hızlandırmıştır³¹. *Zoom* uygulaması, arabuluculuğun teknolojik dönüşümünün sadece başlangıcı sayılabilir³². Pandemiye dayanıklı süreç olarak kabul edilen arabuluculuk, sosyo-kültürel, siyasi, hukuki, ekonomik değişikliklere son derece uyumlu olduğunu kanıtlamıştır³³. Örneğin COVID-19 döneminde Japonya'daki arabuluculuk hizmet sağlayıcıları ve Singapur Uluslararası Arabuluculuk Enstitüsü, uyuşmazlıkların uygun maliyetle ve zamanında çözümü noktasında hızla harekete geçebilmişlerdir³⁴. 30 Kasım 2022 tarihinde *OpenAI*'ın, *ChatGPT* isimli yenilikçi yapay zekâ sohbet robotunu tanıtması, arabuluculuk alanında da bir devrim olarak ifade edilmektedir³⁵. *ChatGPT* gibi uygulamalar arabulucunun yerini almamakla beraber, arabuluculuğu teknolojik olarak dönüştürmüştür³⁶. Geleneksel yöntemler terk edilerek, teknolojinin sunduğu tüm imkânlardan yararlanılarak Online Uyuşmazlık Çözümü (*Online Dispute Resolution-ODR*) yaygınlaşmaya başlamıştır.

lignant Online Dispute Resolution”, Ch. 10 in *Governing the Future Digitalization, Artificial Intelligence, Dataism*, Editors, Henning Glaser/Pindar Wong, CRC Press, Taylor & Francis Group, 2025, s. 172.

29 Charles **Bultena**/Charles **Ramser**/Kristopher **Tilker**, “Mediation Metrics IV: The Artificial Mediator –Opportunity or Oxymoron?”, *Southern Journal of Business and Ethics*, Vol. 16, 2024, s. 15.

30 **Bultena/Ramser/Tilker**, s. 15-16.

31 Nadia **Ahmad**, “Smart Resolutions: Exploring the Role of Artificial Intelligence in Alternative Dispute Resolution”, *Cleveland State Law Review*, Vol. 73, No. 2, 2025, s. 279, <https://engagedscholarship.csuohio.edu/clevstlrev/vol73/iss2/6>, E.T. 23.03.2025.

32 **Bultena/Ramser/Tilker**, s. 16.

33 Nadja M. **Alexander**, “Doing it online: Is mediation ready for the AI age?”, Ch. 11 in *Regulatory Insights on Artificial Intelligence, Research for Policy*, Editors, Mark Findlay/Jolyon Ford/Josephine Seah/Dilan Thampapillai, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham 2022, s. 189.

34 **Alexander**, s. 190.

35 **Bultena/Ramser/Tilker**, s. 29.

36 **Bultena/Ramser/Tilker**, s. 16.

B. Teknolojik Potansiyel

Sürdürülebilir barış inşa etmek amacıyla kurulan arabuluculukla ilgili uluslararası dijital platformların sayısı her geçen gün çoğalmaktadır³⁷. İlgili platformlar kanalıyla hem arabuluculuktaki barış öykülerinin paylaşılması mümkün olmakta hem de uzlaşi kültürü konusunda toplumsal bir farkındalık oluşturulmaktadır.

Yapay zekâ teknolojileri arabuluculuk süreçlerini hızlandırabilir ve bilgiye erişimi kolaylaştırabilir. Arabulucunun, taraf vekilinin ve uzmanların işlerini kolaylaştırarak verimlerini artırabilir. Yapay zekâ teknolojileri, mahkeme kararları ve sözleşmelerin analizi ve yorumlanması aşamasında kullanılabileceği gibi, ilk tutanak, ara tutanak, gizlilikle ilgili sözleşmeler, bilgilendirme tutanağı, kişisel verilerin korunmasına yönelik aydınlatma beyanı ve arabulucu anlaşma belgesi düzenlenmesinde kullanılabilir.

Arabuluculuk sürecinde yer alan ya da rol oynayan verilerin analiz edilmesinde yapay zekâ teknolojileri büyük bir potansiyele sahiptir. Yapay zekâ teknolojileri, arabuluculuk uygulamalarında uyumsuzluk tarafları arasındaki farklılıkları analiz ederek, uyumsuzlukların ve çatışmaların çözülmesine yardımcı olabilir³⁸. Şöyle ki özellikle malvarlığına ilişkin uyumsuzluklarda arabulucu olmadan çevrimiçi uyumsuzluk çözüm yoluyla sonuca ulaşmada yaygın şekilde tercih edilmektedir³⁹. Bu uygulamaların en güzel örneklerinden biri online alışveriş sitesi olan eBay'in müşterileri ile ilgili uyumsuzlukları online olarak çözümüne yönelik çalışmalarıdır.

Arabuluculuk sürecinde, arabulucular taraflarca yüklenen belgeleri hızlı bir şekilde analiz etmek için bir yapay zekâ sistemini kullanabilir⁴⁰. Yapay zekâ katılımcıların kimliğini doğrulamak amacıyla kullanılabileceği gibi⁴¹ arabuluculuk sonucunda yapılan sulh anlaşmalarını oluşturmak için de kullanılabilir⁴².

Her geçen gün süratle gelişen teknolojinin, hukuki ve idari sisteme

37 Samuel D. **Hodge Jr.**, "Is the Use of Artificial Intelligence in Alternative Dispute Resolution a Viable Option or Wishful Thinking?", *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol. 24, Issue 1, 2024, s. 106; Örnek dijital platformlar olarak bkz. <https://mediatorsbeyondborders.org/peacebuilders-platform/>, <https://www.allianceforpeacebuilding.org/>.

38 <https://hukukvebilisim.org/yapay-zekanin-hukuk-sistemi-ve-avukatlik-meslegi-uzerindeki-etkileri/>, E.T. 23.03.2025.

39 **Bultena/Ramser/Tilker**, s. 15.

40 **Bultena/Ramser/Tilker**, s. 27.

41 **Bultena/Ramser/Tilker**, s. 27.

42 **Bultena/Ramser/Tilker**, s. 27.

nüfuz etmeden konumlanması ihtimal dâhilinde değildir⁴³. Günümüzde sadece içtihatların sınıflandırılması, mevzuatın taranması gibi ara işlerde değil, ses ve görüntü teknolojisi ile mahkemeye erişimden robot hâkimlere kadar adli sürecin neredeyse tamamının etkilendiği ve dijitalleştiği bir dönem söz konusudur⁴⁴. Bu bağlamda hukuk alanında yapay zekâ kullanımında insan odaklı bir sistemin geliştirilmesi faydalı olacaktır⁴⁵. Yapay zekânın taraflara, kaynaklara ve delillere erişime yardımcı olması ancak karar verme aşamasında müdahaleci olmayacak şekilde algoritmayla geliştirilmesi önerisi öğretilde dile getirilmiştir⁴⁶. Bilişim teknolojisinden yararlanılarak ardışık duruşma sisteminin terk edilmesi şeklinde yeni bir duruşma sistemi önerisi de mevcuttur⁴⁷. Sanal duruşmalarda yüz okuma tekniğiyle tarafların doğru konuşup konuşmadığını yüzdelik oranla hâkimin bilgisine sunmak ve hâkime sorulabilecek mantıklı soruları tespit etmek de önerilerden bazılarıdır⁴⁸. E-duruşma sayesinde yargılama hızlanabilecek, önümüzdeki süreçte yapay zekâ hâkime yargılama öncesi ve yargılama sırasında yardımcı olabilecektir⁴⁹. Sonuç olarak yapay zekâ, hukuk süreçlerinde karmaşık işlerin üstesinden gelmeye başlamış olup, bu duruma duyarsız kalanları ciddi riskler beklediği tartışmasıdır⁵⁰. Zira teknolojiyi kullanmayı reddedenlerin mesleki yönden rekabet şansı azalacaktır.

Tahkimde⁵¹ uyuşmazlığı çözme süreci doğrudan tahkim hakemi ya da

-
- 43 Saliha **Şahin**, “Teknik-Teknolojik Olanın Dünyü- Bugünü ve Geleceğin Toplum 5.0’i”, *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, 2021, s. 56.
- 44 Buket Abanoz **Öztürk**, “Dijital Çağda Hukukçuların Sahip Olması Gereken Yeteneklerin Sistematik Olarak İncelenmesi”, *FSM Mesleki Bilimler Dergisi*, C. 1, S. 1, 2022, s. 129.
- 45 **Ayaz**, s. 101.
- 46 Ahmet **Efe**, “Yargısal ve Hukuki Süreçlerde Yapay Zekâ Kullanan Araçlar Üzerine Bir Araştırma”, *Bilgi Yönetimi Dergisi*, C. 5, S. 1, 2022, s. 113.
- 47 Barış **Mıdık**, “Teknolojik Gelişmeler Işığında Hukuk Yargılamasını Yeniden Düşünmek: Otomasyondan Köklü Dönüşüme”, *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 25/26, 2022, s. 74 vd.
- 48 **Efe**, “Yargısal ve Hukuki Süreçlerde”, s. 115.
- 49 Fethi **Güzel**, *Medeni Usul Hukukunda Ses ve Görüntünün Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası (E-Duruşma)*, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi SBE, 2024, s. 117.
- 50 **Efe**, “Yargısal ve Hukuki Süreçlerde”, s. 92.
- 51 Literatürde çoğunluk görüşü tahkimin bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu değil, özel bir yargılama yöntemi olduğu şeklindedir. Bkz. Cemal **Şanlı**, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, 8. Baskı, Beta, İstanbul 2023, s. 291; Fatih **Aydemir**, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, Oniki Levha, İstanbul 2017, s. 8.

hakemleri tarafından yürütülmekte ve sorun nihai olarak karara bağlanmaktadır. Arabuluculuk ise bir yargılama olmayıp, menfaat ve ihtiyaç analizi ile tarafların iradelerine dayanarak çözüm bulunmaktadır. Arabulucunun süreci planlama, risk analizi ve karar ağacı analizi hazırlama gibi aşamalarında yapay zekâdan yararlanılabilir. Çünkü yapay zekâ, akıl yürütme, anlam çıkarma, genelleme yapma ve geçmiş deneyimlerden öğrenme gibi insanlara özgü bilişsel yeteneklerle de donatılmıştır⁵². Retina veya yüz taraması ile parmak izi, gibi yöntemlerle kimlik teşhisinin ve imzanın atılması arabuluculuk sürecinde de yer alabilir. Ancak 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK) kapsamında ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında -mevzuat değişikliği olmadığı takdirde- bu durumun -şimdilik- yasal olmayacağını ifade edelim.

C. Teknolojik Zorluklar

Teknolojinin etik ve hukuk açısından çeşitli tuzaklar barındırdığı yadsınamayacak bir gerçektir⁵³. Arabuluculuk süreçlerinde önemli bir rol oynayan empati geliştirme ve güven oluşturma gibi unsurların yapay olarak oluşturulması çok zor olup, bu özelliklerin yapay zekânın geleceğinde var olup olmayacağı da merak konusudur⁵⁴.

Literatürde insan arabulucuların, büyük bir veri tabanının bir kısmını bile doğru şekilde ve anlık hatırlama ile hafızaya kaydedebileceklerinin çok zor olduğu konusuna dikkat çekilmiştir⁵⁵. Ancak, arabuluculukta başarılı olmak, salt bilişsel zekâ ve geniş bilgi depolarından daha fazlasını gerektirmektedir⁵⁶. Bir dostane, alternatif ve uygun çözüm mekanizması sunan arabuluculuk, taraf özerkliğine odaklanması, usule ilişkin çevikliği, iş birliğine dayalı müzakere ve karar alma ilkeleri ile karakterize edilmektedir⁵⁷.

Amerikan Barolar Birliği, Amerikan Tahkim Derneği ile Uyuşmazlık Çözümünde Çalışanlar Derneği tarafından 1994 tarihinde arabulucular

52 “Avukatlıkta Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı Rehberi”, Ankara Barosu HUBİTEM Hukuk Bilişim İnovasyon ve Teknoloji Merkezi, 2024, s. 2, <https://ankarabarosu.org.tr/duyuru/eb21f42c-b161-11ef-8ab5-000c29c9dfce>, E.T. 23.03.2025.

53 Mark Tsagas/Catherine Hobby, “The Next Phase of Civil Justice: Can Artificial Intelligence Assist with Mediation’s Integration into the Justice System”, Solicitors Journal, 2024, s. 2, <https://repository.uel.ac.uk/item/8z1z3>, E.T. 21.04.2025.

54 Bultena/Ramser/Tilker, s. 25.

55 Bultena/Ramser/Tilker, s. 18.

56 Bultena/Ramser/Tilker, s. 24.

57 Alexander, s. 189.

için Model Etik Kurallar (*Model Standards of Conduct for Mediators*), düzenlenmiş olup, ilgili kurallar gizlilik, mesleki yetkinlik, tarafsızlık ve bağımsızlık gibi ilkeleri içermektedir⁵⁸. Birleşik Krallığın küçük meblağlı alacak davaları için hazırlanan arabulucu etik kuralları arasında da gizlilik ve tarafsızlık gibi temel ilkelere yer verilmiştir⁵⁹. 2004 yılında Avrupa Komisyonu ve diğer kurumlar tarafından hazırlanan Arabuluculara İlişkin Avrupa Etik Prensipleri (*European Code of Conduct for Mediators*) arasında başta gizlilik olmak üzere tarafsızlık ve bağımsızlık gibi ilkeler yer almaktadır⁶⁰. Türk Hukukunda arabuluculuk temel ilkeleri ise 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 3. maddesinde iradilik ve eşitlik, 4. maddesinde gizlilik ve 5. maddesinde beyan ve belgelerin kullanılmaması olarak tespit edilmiştir. Arabuluculuk sürecinin yapı taşları temel ilkeler ve etik kurallardır. Yapay zekâ teknolojilerinin alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına entegre edilmesi verimlilik, hız ve maliyette avantaj getirebilirse de göz ardı edilemeyecek etik ve yasal yönden kaygılar içermektedir⁶¹. Örneğin yapay zekâyı düzenleyen yeknesak kuralların bulunmaması, sulh anlaşmalarının icra edilebilirliğinde sorunlara yol açabilir⁶². Yapay zekânın zorlukları arasında yasal belirsizlikler ve etik kaygılar sayılabilir⁶³.

Taraflar arasındaki çatışmanın kıt kaynak paylaşımından kaynaklandığı durumlarda yapay zekâ kullanımı verimli olabileceksen, karşılanamayan temel psikolojik ihtiyaçlar ya da farklı değerlere sahip olmak gibi tespiti zor ve son derece soyut konularda verim alınamayabilir. Yapay zekânın empati ile sezgisellikten uzak olması ve bir insandaki gibi duygusal zekâyı sahip olmaması arabuluculuk sürecinde uygulanabilirliğinin önünde en önemli engeldir. Arabuluculuk sürecinde yapay zekâ tabanlı yazılımların kullanılması bir çok işlemi otomatik hale getireceğinden mesleğin sonunu getirebilir mi? şeklindeki tartışmaları bir kenara bırakırsak, arabulucunun süreçte empati yapmaya, menfaat ve ihtiyaç analizine daha

58 Ayrıntılı bilgi için bkz. Seda **Özmumcu**, “Arabuluculukta Tarafsızlık İlkesinin Görünümü ve Etik Kurallar Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1, 2019, s. 268.

59 Andrew **Goodman**, Arabuluculuğa Hazırlanmak: Arabuluculuktan Yararlanacaklar için Rehber, Editör, Aşıyan Süleymanoğlu, Çevirenler, Adnan Bıçaksız/Zeynep Alkın, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı, Ankara 2017, s. 171 vd.

60 Güven **Yarar**, Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk, 2. Baskı, Oniki Levha, İstanbul 2023, s. 41 vd.

61 **Ahmad**, s. 283.

62 **Hudani**, s. 210.

63 **Hudani**, s. 205.

fazla zamanı kalacağı şeklinde değerlendirme yapmak da mümkündür.

Arabuluculuk sürecinin dijitalleşmesi ile ilgili potansiyel riskler dikkate alınırken, yazılım, donanım ve ağa erişim gibi dijital erişilebilirlikle ilgili durumlarla birlikte, dijital okuryazarlık ve teknolojiye güven sorunu gibi hususların da dikkate alınması gerekir⁶⁴. E-arabulucunun ya da e-müzakerecinin yapacağı iş ve işlemlerin sorumluluk hukuku açısından değerlendirilmesi de şu an için belirsizdir. Koruma ve özen yükümlülüğünün ihlali nedeniyle sözleşmeye aykırılıktan, ayıplı maldan sorumluluk hükümlerine başvurma, imalatçı ya da üreticinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında sorumlu olacağını değerlendirmek ve haksız fiil hükümlerinden yararlanmak önerileri sorumluluk hukuku konusunda ilk akla gelen önerilerdir⁶⁵. 2017 yılında Avrupa Parlamentosu Hukuk İşleri Komisyonu Robotik Tavsiye Raporuyla yapay zekâya elektronik kişilik verilmesi önerisinde bulunulmuştur⁶⁶. 2020 yılına ait Avrupa Parlamentosu “Yapay Zekâ İçin Hukukî Sorumluluk Rejimi” başlıklı bir ilke kararı mevcuttur⁶⁷. Avrupa Komisyonu’nun “Yapay Zekâ Hakkında Uyumlaştırılmış Kurallar Getiren ve Bazı Birlik Yasama Tasarruflarını Değiştiren (AB) 2024/1689 sayılı Tüzük” ilgili çalışmalardan bazılarıdır. Ancak önümüzdeki yıllarda bu alanlardaki hukuki çalışma ve önerilerle sıklıkla karşılaşılacağı değerlendirilmektedir. Konunun zorluğu, bu alanda uluslararası düzenlemelerin yapılması ve düzenlemelerin mümkün olabilecek en fazla sayıda devleti kapsaması gerekliliğinden de kaynaklanmaktadır.

Hukuk uygulamalarında yapay zekâ kullanımında yorum konusu da önemli bir konu olup, yorum; vakıaların yorumu ve hukuk kurallarının yorumu olarak genel olarak iki açıdan önem teşkil eder⁶⁸. Yapay zekâ bir insan gibi yorum yapabilecek midir? Yapay zekânın deterministik yapısı neden-sonuç ilişkisi içinde doğru seçimler yapılmasına olanak tanırsa da bir insan hasleti olan hakkaniyet ve vicdan açısından sorgulanmalıdır⁶⁹. Vicdan, insana özgü bir değer olup, etik davranışlarımızı belirleyen bir olgudur. Hakkaniyet ve vicdan gibi deruni iç muhakemenin yapay zekâda mevcudiyeti -şu an için- tartışmalıdır⁷⁰. Merhamet ve duygu yönetiminin

64 Alexander, s. 191.

65 Zeytin/Gençay, s. 50.

66 Mirzayev, s. 10.

67 Mirzayev, s. 11.

68 Zeytin/Gençay, s. 54.

69 Yantaç/Falcioğlu, s. 51.

70 Yantaç/Falcioğlu, s. 54.

yapay zekânın yerini alamayacağı iki önemli bileşen olduğu ve bu bileşenlerin adil bir sonuca ulaşmak için çok önemli olduğu hususu unutulmamalıdır⁷¹. Tüm bunların yanı sıra yapay zekânın halüsinasyon görme handikabı da unutulmamalıdır.

Arabuluculuk süreçlerinde kullanılan model ne olursa olsun, duygusal ve ilişkisel değişiklikler ile bilinçli farkındalık yaratmak amaçlanmaktadır⁷². Örneğin arabuluculuk modellerinden biri olan terapötik arabuluculukta uyumsuzluk taraflarının duygusal bariyerlerine dayalı ve saatlerce sürebilecek toplantılar yapılabilir⁷³.

Yapay zekâ teknolojileri hukuk sistemlerine birçok açıdan avantaj sağlayabileceği gibi, yol açacağı sorunlar ve belirsizlikler de söz konusu olacaktır. Yapay zekâ teknolojilerinin hukuk sistemine olan tehditleri; adil yargılama hakkının ihlali, veri güvenliği ve gizliliğin tehlikede olması, ayrımcılığa yol açması, hukuk profesyonellerinin işsizliğine sebebiyet vermesi ile etik sorunlar olarak sayılabilir⁷⁴. İnsan, farklı bilişsel yetkinliklere sahip ve yeteneklerini sezgisel olanaklarıyla zenginleştiren son derece karmaşık bir doğaya sahiptir⁷⁵. Belirtilen nedenle yapay zekânın insanın her yönüyle güç ve zekâsına ulaşma ihtimali şimdilik tartışmalarda kalmaktadır.

III. TÜRK ARABULUCULUK MEVZUATI YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRME

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK) 2/1-b maddesinde arabuluculuk tanımlanmış olup; “*Sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyumsuzluk çözüm yöntemi*”ni ifade etmektedir.

Arabulucuların alet çantasında yer alan sistematik teknikler; soru

71 Ahmad, s. 289.

72 Seda Özmumcu, “Aile Uyuşmazlıklarının Çözümünde Terapötik Arabuluculuk Modelinin Değerlendirilmesi”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 163-164, 2018, s. 12.

73 Özmumcu, “Terapötik Arabuluculuk”, s. 31.

74 <https://hukukvebilisim.org/yapay-zekanin-hukuk-sistemi-ve-avukatlik-meslegi-uzerindeki-etkileri/>, E.T. 23.03.2025.

75 Yantaç/Falcioğlu, s. 43.

sorma teknikleri, zihin haritalama (*mind-mapping*), sessiz iletişim, yeniden çerçeveleme, yansıtıcı dinleme, derin dinleme, aktif dinleme, beyin fırtınası tekniği (*brainstorming*), soğutma tekniği ve özetleme gibi tekniklerdir⁷⁶. Arabuluculuk içinde iletişimi barındıran rasyonel bir süreçtir. Görüldüğü üzere arabuluculuk sürecindeki sistematik tekniklerin çoğu insan fitratı ile yakından bağlantılı tekniklerdir.

Milletlerarası nitelik içeren ticari arabuluculuk süreçlerinin sonuçlarını öngörülebilir kılmak ve anlaşmaların icra edilebilirliğini yeknesaklaştırmak amacıyla hazırlanan Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Singapur Sözleşmesi), Türkiye’de 11 Nisan 2022 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır⁷⁷. Singapur Sözleşmesi’nin 2/(3) maddesinde arabuluculuk tanımlanmış olup; buna göre arabuluculuk “*Kullanılan ibarelere veya yürütülen usule bakılmaksızın, tarafların, aralarındaki uyuşmazlığı, uyuşmazlığın taraflarına bir çözüm dayatma yetkisine sahip olmayan üçüncü kişi veya kişilerin yardımıyla dostane bir çözüme kavuşturmaya çalıştıkları bir usuldür.*” Singapur Sözleşmesi’nde arabuluculuk HUAK’a nazaran daha esnek ve kapsayıcı belirlenmiştir⁷⁸.

Sadece yapay zekâ tabanlı bir e-arabulucu tarafından yürütülen bir süreçte ortaya çıkan sulh anlaşmasının uyuşmazlık taraflarınca imzalanması halinde ancak Türk Borçlar Kanunu hükümlerine göre alelade sözleşme mahiyetinde olacağı ve icra edileceği ve sonuçta HUAK ile Singapur Sözleşmesi uygulama alanına giremeyeceği unutulmamalıdır. Ayrıca, Singapur Sözleşmesi’ne taraf bir ülkede yapay zekâ tabanlı e-arabulucular ile ilgili yasal düzenleme yapılmış olsa dahi Türk hukuku yönünden Singapur Sözleşmesi 5/(2)(a) kapsamında “kamu düzeni” engeli nedeniyle hukuki yola başvuru reddedilebilecek ve anlaşma icra edilemeyecektir.

Türk hukukunda tüzel kişiliği olan arabuluculuk hizmet sağlayıcıları ile ilgili bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Sadece gerçek kişiler arabulucu olarak görev yapabilmekte olup arabulucu sıfatını taşıyabilmelelerine dair akreditasyon koşullarını mevzuat detaylı olarak düzenlemiştir

76 Özlem **Bora**, Singapur Sözleşmesi Uygulama Alanı, Yetkin Yayınları, Ankara 2024, s. 36.

77 Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanması Hakkında Karar (Karar Sayısı: 3866). RG 22.04.2021, s. 31462; Cumhurbaşkanı Kararı, Karar Sayısı: 5235 (RG 25.02.2022, s. 31761).

78 Singapur Sözleşmesi’nin 5/(1)(e) ve 5/(1)(f) bentlerine göre arabuluculuk standartlarının ihlali ile tarafsızlık veya bağımsızlık ihlali hallerinde yetkili makam tarafından hukuki yola başvurunun reddedileceği düzenlenmiştir.

(bkz. HUAK m. 2/1, a; m. 20/2). Gerçek kişi olmak, hukuk fakóltesi mezunu olmak, belirli bir kídeme sahip olmak ve Adalet Bakanlığı’nın siciline kayıtlı olmak şeklinde bir dizi koşul aranmaktadır. Görüldüđu üzere HUAK ve Singapur Sözlęmesi dikkate alındığında arabuluculuk faaliyeti-
nin sadece yapay zekâ tabanlı bir e-arabulucu ile yapılmasının önünde yasal bir bariyer vardır. Ancak yapay zekâ tabanlı e-arabulucunun, insan arabulucuya göre daha rasyonel çözüm önerisi sunabilme ihtimali ve potansiyeli de dikkate alınmalıdır. Ayrıca e-arabulucunun; risk analizi hazırlama, istatistiksel önerilerde bulunma, önceki benzer uyuşmazlıkları analiz etme ve karar ağacı analizi geliştirme potansiyeli de oldukça yüksektir. Belirtilen kazanım ve avantajlardan dolayı, yapay zekânın arabuluculuk faaliyetinde kullanımına ve sınırlarına yönelik yeni yasal hükümler getirilmesinin faydalı olacağını düşünmekteyiz.

İnsan arabulucular ile entegre olmuş e-arabulucuların katılımıyla düzenlenecek sulh anlaşmalarının bu yönde yasal değişiklikler yapılması ile temel ilkeler ve etik kurallara aykırı olmaması şartıyla HUAK ve Singapur Sözlęmesi kapsamına girebileceği değerlendirilmektedir. Sonuçta her somut olayda gizlilik, tarafsızlık ve taraf hâkimiyeti gibi arabuluculuk temel ilkelerinin ve etik kuralların ne derece korunduğu konusunun sorgulanması yerinde olacaktır.

IV. HİBRİT BİR MODEL ÖNERİSİ

Teknoloji günümüzde hayatta kalmamız için gerekli araçlardan biri haline gelmiştir⁷⁹. Hem iş hem de özel hayatımızda fayda-zarar dengesi gözetilerek taktiksel olarak kullanılması insan hayatını kolaylaştıracaktır. Ancak burada cevaplanması gereken sorular da vardır. Yapay zekâ, insanın yerini alabilir mi sorusu haklı olarak ilk akla gelen sorulardandır. *ChatGPT* uygulamasına “Uyuşmazlıkları çözmek amacıyla arabulucunun yerini yapay zekâ teknolojisi içeren bir araç alabilir mi?” sorusu yöneltilmiş⁸⁰; “Yapay Zekâ (YZ) teknolojisi, arabuluculuk sürecine önemli katkılar sağlayabilir, ancak doğrudan bir arabulucunun yerini alması oldukça karmaşık bir durumdur. Arabuluculuk, insanların duygu ve düşüncelerini anlamayı, empati kurmayı ve yaratıcı çözümler üretmeyi gerektiren bir süreçtir. YZ, bu süreçte yardımcı bir araç olabilir, ancak tamamen yerini alması zordur.” şeklinde bir cevap alınmıştır.

79 Sarita **Kumar**/Harsh **Kumar**, “Mediation and Artificial Intelligence: Future of Dispute Resolution”, *International Journal of Law Management & Humanities*, Vol. 4, Issue 4, 2021, s. 1476.

80 <https://chatgpt.com/>, E.T.18.03.2025.

Arabulucular üzerinde 2024 yılında yapılan bir anket çalışmasında yapay zekâ araçlarının araştırma yapmak, soruları kontrol etmek, arabuluculuk için hazırlık yapmak, beyin fırtınası yapmak ve karar ağaçları oluşturmak gibi aşamalarda kullanıldığı tespit edilmiştir⁸¹.

Mahkeme dışı bir uyuşmazlık çözüm yolu olan tahkimde hem insan hem de yapay zekânın güçlü yönlerinden yararlanarak hibrit bir yaklaşımın benimsenmesi literatürde önerilmiştir⁸². İnsan hakem tarafından hazırlanan karar taslağının yapay zekâ hakem denetiminden geçirilmesi ya da yapay zekâ hakemi tarafından hazırlanan karar taslağının insan hakem denetiminden geçirilmesi önerilen konulardır⁸³. Kanaatimce yapay zekâ tabanlı e-arabulucunun çözüm önerisi sunmasının ve risk analizi yapmasının önünde sorumluluk hukuku gibi yasal belirsizliklerin dışında bir engel bulunmamaktadır.

Bir insan arabulucu ile bir robot arabulucunun eş arabuluculuk şeklinde uyuşmazlıkları çözebileceği literatürde tartışılmıştır⁸⁴. Yapay zekâ tabanlı yazılımların doğrudan arabulucu olmadan e-arabulucu olarak uyuşmazlık çözümüne katılması ya da insan (*human*) arabulucunun yanında eş-arabulucu (*co-mediator*) olarak katılımı kurgulanabilir. Ancak, kanaatimizce duygusal zekâ, empati ile sözlü ve sözsüz iletişim tekniklerinin yoğun yaşandığı arabuluculuk sürecinde yapay zekânın yardımcı araç olarak kullanımı daha verimli olacaktır. Şöyle ki, yapay zekâ teknolojisi arabulucuların taraflara doğru soru sorması ve menfaat ile ihtiyaç analizi amacıyla ya da risk analizi ile eğer derdest bir dava varsa ya da açılması planlanan bir dava varsa sonucunun tahmin edilmesi şeklinde arabulucuya yardımcı bir kaynak olarak kullanılabilir. Yapay zekâ kanalıyla açık ve örtülü uyuşmazlıklar belirlenebilir ve nedenlerine odaklanılabilir. Yapay zekâ uyuşmazlıkla ilgili bilgi ve belgelerin analizini üstlenebilir ya da bir tarafsız uzman gibi uyuşmazlık hakkında rapor tanzim edebilir. Online toplantılarda simultane tercümanların devreye girmesi, yazışma, tutanak ve anlaşmaların tercümesi konusunda yapay zekâdan destek alınması mümkündür. Görüldüğü gibi yapay zekânın arabuluculuk sürecinde oynayacağı rol çok kapsamlıdır. Bu bağlamda teknolojinin

81 John Lande, "Snapshot of How Mediators Use Technology These Days (June 24, 2024)", University of Missouri School of Law Legal Studies Research Paper No. 2024-19, s. 5, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4878660>, E.T. 21.04.2025.

82 Ahmad, s. 291.

83 Ahmad, s. 293.

84 Aliz Fabian, "Artificial intelligence as a mediator?", in Law in the Digital Age, Editor Zoltan Vig, BME GTK Üzleti Jogi Tanszék, Budapest, 2023, s. 69 vd.

uyuşmazlık çözümünde -şimdilik- dördüncü taraf olduğu söylenebilir⁸⁵.

Arbuluculuk mantık odaklı olmanın yanında duygusal odaklı da metodolojiyi içerir. Arbuluculuk empati yoğunluğu yaşanan bir süreç olduğu için yapay zekâ teknolojilerinin arbuluculuk sürecine entegrasyonu konusunda tereddütler hasıl olabilir. Ancak insan odaklı, insan kontrollü ve insan merkezli bir sistem riskleri en aza indirgeyebilecektir.

Geleceğe giden yol olarak görülen süper yapay zekâ modelinde karar verme sanatı ve duygusal ilişkiler açısından iyi bir performans sergileyebileceği tahmin edilmektedir⁸⁶. Yapay zekâ tabanlı arbuluculukta önyargıdan tamamen kaçınmanın mümkün olmadığı ancak bir insan arbulucudan daha tarafsız olma ve daha az önyargılı yaklaşma potansiyeline sahip olabileceği literatürde ileri sürülmüştür⁸⁷. E-arbulucunun uyuşmazlık taraflarının mikro ifadelerini tespit edebileceği⁸⁸ ve nabız ve solunum gibi sinyallerle ruh hallerini insana göre daha kolay tahlil edebileceği de beyan edilmiştir⁸⁹. Kanaatimizce arbuluculuk bir yargılama olmadığı için tarafların ruh durumlarının tahlilinin doğrudan faydası olmamakla beraber, bir kısım iletişim engelinin anlaşılması açısından faydalı olabilir. Ancak arbuluculuk sürecinde kullanılacak tüm uygulamaların temel hak ve özgürlükler ile etik ilkeleri ihlal etmemesi gerektiği unutulmamalıdır.

SONUÇ

Arbuluculuk dünyasında sürdürülebilir başarı için dijital modernizasyon gereklidir. Uyuşmazlık taraflarına rasyonel çözüm seçenekleri sunmak ve risk analizi gibi konularda yapay zekâ destekli teknolojilerden yararlanmak mümkündür. Yapay zekâ teknolojisi arbuluculuk süreçlerini daha verimli, hızlı ve az maliyetli hale getirebilir, ancak arbulucuların sistematik teknik olarak süreçte kullandığı duygusal zekâ, empati ile sözlü ve sözsüz iletişim nedeniyle -şimdilik- arbulucuların tamamen yerini alması çok zor görünmektedir.

Arbuluculuk uygulamalarında geleneksel yaklaşımlar sorgulanmakta

85 Julien **Chaisse**/Jamieson **Kirkwood**, “Smart Courts, Smart Contracts, and the Future of Online Dispute Resolution”, *Stanford Journal of Blockchain Law & Policy*, Vol. 5, No. 1, 2022, s. 68.

86 **Efe**, “Yapay Zekâ Uygulamaları”, s. 134.

87 Linda **Foit**, “Your Artificial Mediator Is Ready for You Now: The Role of Artificial Intelligence in Conflict Resolution”, *American Journal of Mediation*, Vol. 15, 2022, s. 54.

88 **Foit**, s. 68.

89 **Foit**, s. 68.

ise de arabuluculuk süreçlerinin hangi aşamalarının ne şekilde dijitalleşeceği ile yapay zekânın etkileri belirsizliğini halen korumaktadır. Yapay zekâ teknolojisinin geleceğin arabuluculuk süreçlerinde kilit rol oynama potansiyeli var ise de arabuluculuğun standartları, gizlilik ve etik ilkeler ile arabuluculuğun karakteristik özelliği olan taraf hâkimiyetinin tüm aşamalarda göz önüne alınması gerekecektir.

HUAK ve Singapur Sözleşmesi dikkate alındığında yapay zekâ tabanlı bir e-arabulucunun arabuluculuk faaliyetinin tamamını yönetmesi mümkün görünmemektedir. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak yapılacak yasal düzenlemelerde temel ilkeler ve etik kuralların özenle korunması gerektiği de unutulmamalıdır.

Arabuluculuk sürecinde uyumsuzluk taraflarının güç dengesizliği ile mücadele çok önemlidir. Arabulucu kullanacağı sistematik tekniklerle uyumsuzluk taraflarının kaynak gücü, psikolojik gücü, fiziksel gücünü ve stratejik gücünü ölçüp değerlendirecektir. Arabulucu güç dengesizliğini ölçerken sadece verilerle (maddi durum, eğitim durumu, etnik köken, unvan, hukukçu veya uzmanlara erişim imkânı vb.) yetinmez, gözlemleme ile sezgisel olarak da değerlendirir. Rasyonel çözüm önerileri getirilirken ve tarafların uzlaşma olasılığı belirlenirken güç dengesizliği dâhil tüm verilerin dikkate alınması gerekecektir.

Arabuluculukta amaç sadece uyumsuzluğu çözmek ve süreç sonunda bir anlaşma yapmak da değildir. Arabuluculuk geçmiş değil gelecek odaklıdır. Bu bağlamda uyumsuzluğu çözmek yanında barış inşası hedefi de yadsınamaz. Sonuç olarak yapay zekâ teknolojilerinin arabuluculuk süreçlerine entegrasyonu kaçınılmaz görünse de hibrit modeller tercih edilmeli ve sürecin hâkimiyeti her daim insanda (*human*) olmalıdır.

KAYNAKÇA

Ahmad, Nadia, “Smart Resolutions: Exploring the Role of Artificial Intelligence in Alternative Dispute Resolution”, *Cleveland State Law Review*, Vol. 73, No. 2, 2025, s. 273-296, <https://engagedscholarship.csuohio.edu/clevstlrev/vol73/iss2/6>, E.T. 23.03.2025.

Alexander, Nadja M., “Doing it online: Is mediation ready for the AI age?”, Ch. 11 in *Regulatory Insights on Artificial Intelligence, Research for Policy*, Editors, Mark Findlay/Jolyon Ford/Josephine Seah/Dilan Thampapillai, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham 2022.

“Avukatlıkta Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı Rehberi”, Ankara Barosu HUBİTEM Hukuk Bilişim İnovasyon ve Teknoloji Merkezi, 2024, <https://ankarabarusu.org.tr/duyuru/eb21f42c-b161-11ef-8ab5-000c29c9dfce>, E.T. 23.03.2025.

Arslan, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder/**Ayvaz**, Sema Taşpınar/**Hanağası**, Emel, *Medeni Usul Hukuku*, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2023.

Ayaz, Sedat, “Yapay Zekânın Hukuk Alanındaki Uygulamaları ve Hukuk Alanında Kullanılmasının Olası Sonuçları”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 1, 2025, s. 80-108.

Aydemir, Fatih, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, Oniki Levha, İstanbul 2017.

Bora, Özlem, *Singapur Sözleşmesi Uygulama Alanı*, Yetkin Yayınları, Ankara 2024.

Bultena, Charles/**Ramser**, Charles/**Tilker**, Kristopher, “Mediation Metrics IV: The Artificial Mediator – Opportunity or Oxymoron?”, *Southern Journal of Business and Ethics*, Vol. 16, 2024.

Büyükalp, A. İpek Sarıöz, AİHS ve AİHM Kararlarının İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri, Oniki Levha, İstanbul 2018.

Chaisse, Julien/**Kirkwood**, Jamieson, “Smart Courts, Smart Contracts, and the Future of Online Dispute Resolution”, *Stanford Journal of Blockchain Law & Policy*, Vol. 5, No. 1, 2022, s. 62-91.

Efe, Ahmet, “Yapay Zekâ Uygulamalarının Hukuk Sistemi ve Adli Süreçler Üzerindeki Beklenen Etkileri Üzerinde Bir Değerlendirme”, *Noterler Birliği Hukuk Dergisi*, C. 8, S. 2, 2021, s. 131-173.

Efe, Ahmet, “Yargısal ve Hukuki Süreçlerde Yapay Zekâ Kullanan Araçlar Üzerine Bir Araştırma”, *Bilgi Yönetimi Dergisi*, C. 5, S. 1, 2022, s. 91-117.

Erdoğan, Mustafa, *Anayasa ve Özgürlük*, Yetkin Yayınları, Ankara 2002.

Fabian, Aliz, “Artificial intelligence as a mediator?”, in *Law in the Digital Age*, Editor Zoltan Vig, BME GTK Üzleti Jogi Tanszék, Budapest, 2023, s. 51-73.

Foit, Linda, “Your Artificial Mediator Is Ready for You Now: The Role of Artificial Intelligence in Conflict Resolution”, *American Journal of Mediation*, Vol. 15, 2022, s. 43-90.

Goodman, Andrew, Arabuluculuğa Hazırlanmak: Arabuluculuktan Yararlanacaklar için Rehber, Editör, Aşıyan Süleymanoğlu, Çevirenler, Adnan Bıçaksız/Zeynep Alkın, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı, Ankara 2017.

Gözler, Kemal, İnsan Hakları Hukuku, 2. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa 2018.

Gözübüyük, Şeref, Anayasa Hukuku, 19. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2013.

Güzel, Fethi, Medeni Usul Hukukunda Ses ve Görüntünün Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası (E-Duruşma), Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi SBE, 2024.

Hodge Jr., Samuel D., “Is the Use of Artificial Intelligence in Alternative Dispute Resolution a Viable Option or Wishful Thinking?”, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol. 24, Issue 1, 2024, s. 91-114.

Hudani, Zafira, “The Benefits and Challenges to Having Artificial Intelligence in Alternative Dispute Resolution”, *Dispute Resolution Journal*, Vol. 78, No. 2, July-August 2024, s. 205-211.

Kovar, Sündüz Nehir, Türkiye’de Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin (SEGBİS) Hukuksal Yargılama Sürecine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi SBE, 2019.

Kumar, Sarita/Kumar, Harsh, “Mediation and Artificial Intelligence: Future of Dispute Resolution”, *International Journal of Law Management & Humanities*, Vol. 4, Issue 4, 2021, s. 1472-1479.

Lande, John, “Snapshot of How Mediators Use Technology These Days (June 24, 2024)”, University of Missouri School of Law Legal Studies Research Paper No. 2024-19, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4878660>, E.T. 21.04.2025.

Mıdık, Barış, “Teknolojik Gelişmeler Işığında Hukuk Yargılamasını Yeniden Düşünmek: Otomasyondan Köklü Dönüşüme”, *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 25/26, 2022, s. 63-104.

Mirzayev, Anar, Medeni Yargılamada E-Duruşma, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE, 2023.

Rich, Charles/Sidner, Candace L., “Robots and Avatars as Hosts, Advisors, Companions, and Jesters”, *AI Magazine*, Spring 2009, s. 29-42.

Özbek, Mustafa, “Sosyal Devletin Gereği: Adalet Erişim”, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, S. 4, 2006, s. 907-927.

Özmumcu, Seda, “Aile Uyuşmazlıklarının Çözümünde Terapötik Arabuluculuk Modelinin Değerlendirilmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk*

Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 163-164, 2018, s. 9-51.

Özmumcu, Seda, “Arabuluculukta Tarafsızlık İlkesinin Görünümü ve Etik Kurallar Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1, 2019, s. 262-276.

Öztürk, Buket Abanoz, “Dijital Çağda Hukukçuların Sahip Olması Gereken Yeteneklerin Sistematik Olarak İncelenmesi”, FSM Mesleki Bilimler Dergisi, C. 1, S. 1, 2022, s. 128-138.

Şahin, Saliha, “Teknik-Teknolojik Olanın Dünyü- Bugünü ve Geleceğin Toplum 5.0’ı”, Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, S. 4, 2021, s. 55-84.

Şanlı, Cemal, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 8. Baskı, Beta, İstanbul 2023.

Tsagas, Mark/**Hobby**, Catherine, “The Next Phase of Civil Justice: Can Artificial Intelligence Assist with Mediation’s Integration into the Justice System”, Solicitors Journal, 2024, <https://repository.uel.ac.uk/item/8z1z3>, E.T. 21.04.2025.

Yamane, Nicole, “Artificial Intelligence in the Legal Field and the Indispensable Human Element Legal Ethics Demands”, The Georgetown Journal of Legal Ethics, Vol. 33, Issue 3, Summer 2020, s. 877-889.

Yantaç, Cavit/**Falcıoğlu**, Mete Özgür, “Yapay Zekâ, İnsan ve Hukuk”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 11, 2020, s. 31-56.

Yarar, Güven, Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk, 2. Baskı, Oniki Levha, İstanbul 2023.

Zelevnikow, John, “Law, Governance, and Artificial Intelligence – the Case of Intelligent Online Dispute Resolution”, Ch. 10 in Governing the Future Digitalization, Artificial Intelligence, Dataism, Editors, Henning Glaser/Pindar Wong, CRC Press, Boca Raton FL 2025, s. 161-177.

Zeytin, Zafer/**Gençay**, Eray, “Hukuk ve Yapay Zekâ: E-Kişî, Mali Sorumluluk ve Bir Hukuk Uygulaması”, Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 2019, s. 39-70.

<https://www.cbot.ai/tr-blog/chatbot-konusuna-genel-bir-bakis/>.

<https://hukukvebilisim.org/yapay-zekanin-hukuk-sistemi-ve-avukatlik-meslegi-uzerindeki-etkileri/>.

<https://chatgpt.com/>.

<https://mediatorsbeyondborders.org/peacebuilders-platform/>.

<https://www.allianceforpeacebuilding.org/>.